

in oculis suis, esset pretiosus in dei oculis delibavit apud se plausus hominum sibi faventium, et opus præclarum tantummodo divino amore patratum vanis et humanis laudibus extollentium devitare et declinare, et regionem longe positam quæ Provincia (*la Provence*) nuncupatur adire, ut ibi quasi ignotus in cæpto proposito posset Deo servire. Sed quia non potest lucerna latere, possunt eam tenebræ obscurare, cum eas suo corusco lumine noverit pel- lere et fugare, positus in eadem regione magno emicuit virtutem fulgore. Deinde precibus fugabat dæ- mones de obsesibus corporibus, aperiebat ora mutorum, reddebat cæcis visum, surdis auditum, claudis gressum, et cunctis ex fide poscentibus Dei clemen- tia impetrabat opem sanitatis.

10. Sed nec illud duco tegi silentio quod claruit ejus dono. Cum in parte præfatæ regionis construeret domum orationis, pauper quidam venit et eleemo- mosynam ab eo sibi dari poposcit. Vir autem Dei, cum in præsentem non haberet quod indigenti daret, cucullam qua induebatur dedit. Qua pauper accepta recessit, et in domum cujusdam fidelis hospitandi gratia venit. Qui cum se post cibum et potum sopori dedisset, magna jam transacta parte noctis, pater- familias de nocte surrexit, ac domum suam claro lumine splendere vidit: qui illico suæ conjugii exci- tatae a somno narrare curavit. Illa autem rem inusi- tatum intuens dicit: Aliquid muneris divini pere- grinus hic, qui a nobis susceptus est, secum detulit. Qui mane ab eis requisitus retulit qualiter cucullam loco muneris a sancto viro acceperit. Quod factum in illo loco in laude omnipotentis Dei vulgi ore cir- cumquaque est diffamatum, et celebri sermone vulgatum.

11. Talibus charismatum donis a sancto Spiritu honoratus revertitur Parisius. Cui urbi jam continuo gaudium sit Deo gratias agentium pro ejus reditu, quorum olim corda nimium fuerant de ejus abscessu mœsta. Excipitur itaque mira exsultatione populo-

(3) Eusebius Saffaraco successit anno circiter 551 prævitque S. Germano, ut docte probat Carolus le Cointe ad illum annum num. 4, constatque ex Vita S. Droctovei abbatis num. vi.

(4) Novigentum, *Nogent* duobus milliaribus infra

rum et dignus sacerdotio acclamatur voce cuncto- rum. Quem Eusebius (3) ejusdem urbis episcopus ordinavit presbyterum, annuens voci clericorum et precibus Parisius morantium, dignum judicans ut qui jam semetipsum exhibuerat hostiam vivam, pla- centem Deo per contritionem et devotionem mentis, constitueretur minister salutaris et vivifici sacra- menti; ut quos verbo et operibus abstrahere cona- batur a Satanæ faucibus, ab eodem truculento hoste ereptos reficeret divinis dapibus, Condidit præterea monasterium in loco cujus olim vocabulum fuit Novi- gentum (4), nunc ob insigne ejus meritum sanctitatis vocatur monasterium sancti Clodoaldi; cujus et no- mine pollet et merito, quod et sufficiens ditavit terrenis opibus, et congrua habitacula sibi et servis Dei secum morantibus, sed in reliquum ævum suc- cessu generationum pro salute animarum suarum Deo militaturis ædificavit, atque matri ecclesiæ ejus- dem civitatis, videlicet sanctæ Mariæ perpetuo ha- bendum testamento delegavit. Ubi etiam ipse sta- tuens prætolari terminum vitæ suæ cum plurimis quos metus gehennæ terruerat et cælestis patriæ amor animaverat, ascensiones in corde suo dispo- nens in hac lacrymarum valle, cupiebat de virtute in virtutem ascendere, insistens orationibus, jejuniis, elemosynis, vigiliis, divinis lectionibus, ut mere- retur Deum deorum videre in sion. His igitur exer- citiis divina gratia præditus, ex revelatione divina scire meruit vitæ suæ transitum; cujus ultimam ho- ram lætus præstolabatur cupiens dissolvi et esse cum Christo. Migravit ergo a corpore septimo Idus Septembris, recipiens coronam meritorum, quam et reddidit illi Dominus pro laboribus justus iudex Cujus corpus in eadem cella summo honore hu- matum est, ubi suffragantibus ejus meritis com- pletur votum ex fide petentis, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui potestas, honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Lutetiam Parisiorum ad Sequanam fluvium visitur, nunc S. Clodoaldi Oppidum vocitatum, vulgo *S. Cloud*, in cujus ecclesia collegiata, destructo jam pridem monasterio, ipsius sancti corpus asservatur.

LIBELLUS

DE SUCCESSORIBUS S. HIDULPHI IN VOSAGO

(Apud D. Calmet, *Histoire de Lorraine*, Preuves, p. XLIX.)

CAPUT PRIMUM.

Penultimo interea jam memorati domni abbatis Leutbaldi anno, ab incarnatione vero Domini nostri Jesu Christi septingentesimo tertio, venerabile cor- pus sancti Bonifacii martyris ablatum Treviro-

(1) Alias *Salodurum*, oppidum Helvetiæ, Gallice *Soleure*.

rum populo, divinitatis ope illatum est Mediano cœnobio. Sicut enim Victor et Ursus cum aliquot castrum Solodorum (1), beatus Gereon cum suis etiam trecentis decem et octo, Mauri quoque quin- genti Agrippinensem coloniam: sic et hic pretiosus

Christi martyr cum aliis suis trecentis pervenit Trevirim; corpore non corde ab eadem qua et prædicti martyres, Thebea legione subtrahens se interim, cum apud Agaunum darentur victimæ sub Herculio Maximiano Cæsare. Omnino tamen credendum est constantissimos testes Christi postmodum factos, citæ mortis sententiam non tam voluisse vitare, ubi juxta veritatis jussu, in ista civitate persecuti, in aliam cuperent fugero, quam passim per barbariem Galliarum sparsos divinitatis mira dispositione, ne unius loci clauderet angustia tot et tam præclara sanctorum martyrum millia. Ubi tandem Treviris, scilicet agonis sui cursu feliciter emenso, capitali cum sociis suis multatus sententia, propter pontem fluminis qui adjacet oppido, desiderabili commercio nanciscitur æternitatis compendium ob temporalitatis dispendium. Qui vilibus mandati bustis a Christianorum populis rabiem pertimescentibus gentilitatis, post plurimorum curricula annorum honeste reconditi, jacent in quadam basilicæ sancti Maximi cryptella. Et hoc peractum beati patroni nostri Hildulphi vigilantia. Delatas ergo præfati martyris reliquias ad Medianum monasterium multis temporum curriculis servavit quoddam vetus sancti Martini oratoriolum a dextris templi locatum, donec funditus memoriæ fuisset subtractus mortalium; cujus inventio quia minime prætermittenda est silentio, enucleatius subscribetur suo loco.

CAPUT II.

Domnus igitur Regimbertus fraterno voto successor sancti effectus, annis non minus quinquaginta dispositione utriusque stipendii vitæ cœnobialis laudabiliter est functus, quemadmodum approbatur chirographis cautis regum temporibus. Hujus denique diebus Theudelinda illustris matrona, respectu tremendi examinis compuncta, consensu comparis sui, vinculi conjugalis resolvit pacta, atque melioris mariti uxor effecta, sub sanctimoniam velamine Christo est dicata; quæ benevolentia protinus annuente Ruperti [allias, Ricperti] relicti conjugis, nostro loco honorabile prædium *Hahenaim*, vocatum contradidit. Tunc etiam quidam spectabilis vir, nomine Gumbertus, filius Trupperti; in alio prædio *Hundinisheim* agnominato, portionem sui juris contulit. In quibus præfatus abbas duas basilicas construxit, priorem in honorem sancti Maximini Trevirorum præsulis; alteram in honorem sancti Petri apostolorum principis, atque vitæ suæ curriculo emenso, quinto Kalendas Februarii lucis istius usu caruit.

CAPUT III.

Successit eidem non impar studio et moribus Sandrabertus; et huic post viginti et eo amplius annos strenue decedenti successit germanus ejus Maldawinus, qui mundanis dudum involucris expeditus, monasticæ tranquillitatis expetiverat littus, qui que laudabili studio præeminuit præfatis duobus.

A Arcam denique super beatos patroni nostri Hildulphi artus fabricari instituit, quam etiam honorifice auri argentique metallis adornavit. Pari modo condecoravit sanctarum reliquiarum feretrum, cum scriniolis, cum thuribulis, cum candelabris. Fecit et calicem maximum nomine suo insignitum, nostræ pauperiei adhuc reservatum. Hic decori ararum beatæ Dei Genitricis sanctique Petri aptans tabulas, pretiosis metallis insignivit ambas, multaque hujusmodi reliquit loco suæ industriæ credito monumenta. Ipse quoque suapte prædium *Petri scamnum* nuncupatum, juri nostri cœnobii contradidit, cujus collatione illud ampliavit. Defungitur itaque tertio idus Martii, cum regiminis ejus anni acutula argumentatione vestigati vix reperiantur duodecim.

CAPUT IV.

C Extemplo in electione successoris multitudini fratrum subrepsit discordiæ bilis; sed prævalentibus beati viri hujus meritis, insperato divinæ clementiæ jubar ob oriente destinatur illis. Nam cum bifariam scinderentur mutæ dissensionis pertinacia ducti, ambarum partium priores pariter ad principem pervenere Carolum. Ubi pacificus princeps sedatu difficile monachorum persensit litigium, concordiam providere gestiebat quam plurimum. Mira autem dispositione divinitatis repertus est ibi Fortunatus patriarcha venerabilis, qui gratia salutandi famosum principem, visendique loca sanctorum, quos fama excurrente didicerat, ab Jerosolymis peregre digressus orat. Is denique ante aliquot annorum curricula animadvertens apud Aaron regem Persarum plurius haberi amorem Caroli, quam quorumcunque principum, quod etiam patefecerat dirigendo ei solum quem habebat elephantem, per diaconem reliquias ligni passionis, seu inter homines non nullius conversationis Domini nostri Jesu Christi transmiserat illi, multaque prece contestatus exegit ut prædicto Aaron legationem per suos inferret hujusmodi: Omnimodis tuam clementiam precor pro loco Resurrectionis Domini Dei mei sancta Sion, ne tuo laxamento a gentibus passim calcetur, neque religionis Christianæ pontifici debitum cultum ibidem exsequenti contradicatur, Ejus itaque ditioni tunc non tantum beata civitas verum insuper omnis pene Asia præter Indiam parebat. Qui chari sibi principis amicabili suggestione adeo delibutus est, quatenus dispositioni ejus ascribi reverendum locum juberet, a suoque potentatu Veredariis cum Orientalium munerum ambitione directis, eidem cessionem illam firmaret. Hac pro causa diaconem suum ad Carolum iterato cum munusculis destinavit patriarcha. Tertio autem per semet veniens ipse, mutua visione satisfacere communi affectui, suo videlicet principisque religiosi, offendit apud eum prædictam procellam cœnobialis dissensionis; cui sedandæ rex æstuans consultum iri, ad hunc quasi ob id divinitus destinatum, repente tota convertitur

tractatio (2) regalis consilii, si modo ille præsul maximus posset ad hoc flecti. Regis itaque ac optimatum ejus importunis tentatus precibus vix potuit ad hoc persuaderi, quatenus sanctorum qui tunc forte aderant sacerdotum cedens auctoritati, susciperet curam istius monasterii; cujus sanctitatis excellentia priorisque apicis reverentia stirpitus est sopita claustralis discordia, et sub eo de more effecti sunt monachi cor unum et anima una. Fuisse equidem dicitur Recalvaster hic domini famulus, corpore exilis et exiguus, facie et conversatione angelicus, barba sublonga canisque respersa decoratus, Prædia in augmentum loci in diebus ejus collata sunt numerosa, chartarum monumento hucusque notissima. Ipsius vero collatione, ex cunctis pene instrumentis humanæ conversationi atque passioni Domini aptatis amplexabilia pignora locus hic meruit percipere, pariterque pretiosorum martyrum Stephani, Lazari quatrividuani sepulti, Georgii atque Pancratii, cum plurimis; quod nunc longum videtur prosequi.

CAPUT V.

Per hæc tempora ab Orientis partibus eidem cœnobio divino ductu destinata sunt duo præclarissima lumina, quidam videlicet inter suos rex nomine *Lazarus* cum filia *Aza*, quæ etiam exstiterat in finibus illis regina. Hi piæ devotionis studio deferentes propria, expetivere peregrina, quatenus in urbe Romulea mererentur attingere apostolorum limina, et insuper adirent memorias sanctorum quos trifida venerabatur Gallia. Cumque plurima peragrando loca sanctorum satisfacerent religiosæ curiositati, tandem subeunt habitationem Mediani monasterii, famæ susurrus jam dudum sibi cogniti: ubi reperientes Fortunatum patriarcham venerabilem monachorum cœlestia suspirantium choro prælatum, quem olim habuerant non ignotum, compuncti sancta conversatione et admonitione eorum, susceptæ peregrinationis fixerunt circuitum. Denique instantes nimis precibus ut recludi permitterentur, vix aliquando obtinere quiverunt. Reclusi sunt ergo rex in cella sibi præparata penes oratorium beati apostoli Petri, regina ultra alveum Rabodonis, juxta basilicam beati confessoris Apri, in quibus usque hodie fenestellæ ipsorum possunt videri, per quas suscipiebant necessaria humanæ imbecillitati. Ibidem cum aliquot vixissent annis, solummodo cœlestibus vacantes conditionibus, exuti membris corruptilibus migrarunt ad palatia incircumscripti spiritus; ob id verius reges dicendi, quod minime regnarat peccatum in eorum corpore mortali. Sepulti sunt autem in propriis cellulis; sed postea sacri artus venerandæ reginæ a prioris tumbæ loco

(2) In manuscript. Codicibus legitur: *Retractio*, cujus loco Martenius posuit *Oratio* in *Thes. Anecd.* tom. III, p. 1115. Joan. a Bayono habet *Retractatio*.

(3) Waldo abbas an. 825. quem secuti sunt Isimundus, Theodericus, Reginardus, Humbertus et Pippinus usque ad an. 796.

relati, sociati sunt artibus venerandi regis, ut qui sanguine, mente et corpore juncti fuerant, unius sepulcri participes forent. Beatus ergo patriarcha Fortunatus meritis tandem et ætate consummatus, huic temporalitati iv Kalend. Martii est subtractus, atque ad perpetem stantium dierum infinitatem perductus. Hujus veneranda gleba post bases altaris B. papæ Gregorii decenti sepulture est tradita. Anni vero regiminis ejus Mediani monasterii reperiuntur viginti.

CAPUT VI.

Successorum tam idonei Patris nomina raptim perstringere libet, quia cum studio brevitatis, tum etiam quod ex eorum actis vix tenue quiddam scriptura seu relatio certa vobis transmittere quivit, immorari piget. Primus post eum rexit idem monasterium Waldo (3) ex sorore Maldavini progenitus. Secundus Isimundus quondam episcopus, cujus tempore cessit nostro loco apud domnum Juvinum fundus. Tertius exstitit Theodericus, quartus Reginardus, quintus Humbertus (4). Sextus vero Pippinus vix præfuit pauculis cœnobitis aliquot annis, nimium a principibus (5) pressus. Porro sex horum Patrum ætas habuit principes reipublicæ, prædictum Ludovicum, Lotharium, item Lotharium, Ludovicum, nec non Arnulfum, quorum temporibus ipsa abbatia plurimum attenuata, exigente jam sæculi nequitia, per Lotharium qui factus est anathema manna, pene exstitit desolata, quæ usque ad ipsum pollebat religione, rerumque copia. Hic tergiversator callidus damnabiliterque levis ac lubricus, patruorum patientiam sedulus irritabat (6) machinationibus; adversus quos cum etiam crebram aciem produceret, neque congressus illius lætos exitus haberet, præfatus abbas nimis continua ex acie (7) militum in expeditione regali compulsus, et maxime parricidalem disensionem perosus, alam loricatorum quam solebat, id est triginta milites cum consueto clypeatæ manus numero, in exercitum destinare noluit, orare se dicens regem ne istiusmodi angariam imponeret militantibus Deo monachis; ipse potius ex facultate abbatie utilitatibus consuleret propriis. Hac causa tyrannus stimulatus jam sæpe dictum monasterium duce provincie jure contradidit, ea videlicet conditione, quatenus res loci pro libitu dispensaret, militumque turbam procinctui regio procuraret. Tunc domus Dei pene est annullata, monachis sunt subtracta victualia, et ob id paulatim sparsi per diversa, egestate coacti deseruere cellas circumcirca. Tantum aliquot sunt permisi in ipso principali loco remorari, quibus ad necessarios sumptus delegata fuit adjacens cum agellulis suis villa, cum curtibus pauculis. Mille vero ac quin-

(4) In manuscrip, Eptern. legitur: *Humbertus*.

(5) Ita Joan. a Bayono.

(6) In utroque manuscript. deest hoc verbum, quod ex Joan. a Bayono suppletum est.

(7) Joan. a Bayono legebat *evactione*.

gentos et insuper undecim (8) mansos cum suppositis (9) ecclesiis ex ipsa abbacia usurpavit sibi ambitio ducis.

Cum autem ab incarnato Domino instaret octingentesimus nonagesimus sextus annus, Arnulfus Romæ Cæsar efficitur: e vestigio inaudita lue mortalitatis subsequente, atque famis homines homine vesci cogentis. Zuendboldus quoque tyrannus ipsius Arnulfi filius, Lotharingam provinciam disporre permissus, indebilis flagitii nota dedecoravit primitias sui principatus; prætitulato siquidem anno illam tantulam delegationem præbendæ monachorum illic adhuc sub Pippino abbate excubantam, jure beneficii concessit Hillino (10) comiti, in ejus clientela vix aliquot canonici permissi sunt immorari; stirpitus hinc avulso ordine monachali, videlicet quia esset clericis indifferens victus, et quia magis peculiaris quam communis rei inniterentur sumptibus. Huic successit Riquinus secundus, tertius Otto, quo superstita civitas Basilea ab Hannis expugnata atque æquata est solo. In Mediano autem cœnobio et tribus eidem conterminalibus (11) monasteriis vix singuli clerici feruntur residisse nonnullis mensibus, in eisdem observantes excubias vulgaris parochiæ. Tandem in culmine regni Henrico (Aucupe) stabilito, et Barbari vetatur irruptio, atque paulatim convalescente patria, illuc reintegratur imminutus canonicorum numerus et ordo. Huic jam comiti Ottoni quartus Boso successit in administrationem rerum ipsius monasterii, et huic deinde quintus Amardus postremus provisor exterioris suppellectilis; sed primus institutor monasticæ religionis in illo loco exstitit Gislibertus (12), qui jam venerat tempus miserendi ejus. *Atta-men extinctis sexaginta et sex annis, velut usque ad imperium Conradi (Salici) invicti principis, Deo miserante, aliquantulum convaluit illis, quamvis non ut prius, exercitum religionis, instantia domni Brunonis reverendi Leuchorum antistitis.*

CAPUT VII.

Gorziense cœnobium sub industria Amaldi [rectius Ainaldi] nimium reverendæ vitæ abbatis longe lateque vibrabat radios monasticæ religionis, ubi tunc agebat in monachi habitu quidam Adalbertus sanguine primatum regni sublimis, qui suorum et principis præfati comitis Gisliberti fretus adminiculo, sistitur duci Friderico, cui inerat Mediani monasterii per id tempus dispositio. A quo loci gubernatione donatus, monasticum ordinem ibidem restituere est iustus. Tunc etiam religiosus dux sub confirmatione chirographi restituit huic loco ecclesias quas olim possedisse dignoscitur, et quidquid canonici tenuisse

(8) Ita manuscript. Epternac. Richerius et Joan. a Bayono.

(9) In Epternac. manuscript. hic fit divisio hujus capitis, quod in duo scinditur.

(10) Hasuma vocatur a Richerio lib. II, cap. 7.

(11) Senoniensi, Styvagiensi, et Sandeodatonsi.

(12) Gislibertus abbas comes monasticæ religioni

comprobantur. Adalbertus igitur prædicti abbatis sui suffultus subsidio, monasticæ professionis viros aggregavit in præfato cœnobio, inter quos Blidulfum olim Metensium primicerium, et Gundelohum nobilissimum Dei famulum. Ambo nempe isti Deo digni viri vita et specie monachi, per omnia parentes (13) paternæ voluntati, ab abbate Amaldo commendati fuerant huic abbati.

CAPUT VIII.

Post hæc oratorium gloriosæ virginis et matris Domini Mariæ crebro fragore ruinam sui minitans, idem abbas cupiebat diruere, alterumque illo augustius restaurare; sed quia conatibus ejus plurimum obviabat quod venerabile S. præsulis Hidulfi corpus usque ad illud tempus ibidem arca saxea servabat, coacto abbatum ac vicinorum clericorum religiosorumque concilio, illud decrevit levare tumulo, ac apparato locare in scrinio. Quod cum omnibus placuisset, ac tantæ rei perficiendæ instarent, consilii fuit ut si sacros artus, seu velle habebant, recondere quissent, monasterio devotionis gratia circumferrent. At quoniam minaci nubilo pendente, solis ac siderum facies denegabatur terris, menstrui [In manuscript. legitur mensurni] imbris vehementia resolutis, nec valebant cum ecclesiasticis ornamentis secedere tectis, annuit abbas ut solis circumferrentur claustris. Ubi tamen ad tumbam sancti cum cereis ac thymiamateriis [forte, thymiatereiis] ventum est, ac operculum illi subductum est, pariter quoque gravida madidi aeris palla discinditur, ridente sereno, et terrigenis lux diu suspirata redditur continuo, quatenus cunctis liqueret quanta meritorum claritate in vivorum regione fulgeret anima, cujus exuviis arridebant in terris aera. Nefas enim erat elemento non parcere mortalibus, quorum devotio opponebat Trinitatis habitaculum ejus terroribus. Cujus rei evidentia confricatus animus præsentium, incalescebat ad invisibilis regni desiderium: in quo ille cujus in præsentiarum cernebant corpus, evidentibus indiciis ostendebat se jam recepisse stolam unam, in die quoque suprema suscepturam aliam. Quantum lacrymarum gemituumque dulciter ex intimi animi medullis prorumpentium ibi fasum sit digne proloqui carnis lingula nequit. Tandem sacras reliquias nitido involventes pallio, ligneo recondere scrinio, quod imponentes scapulis intulere oratorio beati Aprî confessoris Christi: indeque mox efferentes, altera regressi via invexere monasterii claustris VII (14.) Idus Novembris, tanto funeri insperatum obsequium aere præbente, et post ejus collocationem nonnullis diebus idem conservante. Qua de re communi cunctorum voto hunc diem ce-
favet.

(13) Ita legitur in Epternac. manuscript.

(14) Legendum est VI, quo die festum hujus translationis annuatim celebratur in Mediano cœnobio, et in antiquo illius Martyrologio manuscripto annotatur.

lebrem habere placuit recursu annuo; qui usque in præsens celebrior solet suscipi, etiam depositione ipsius, quam repræsentat mensis Julius; sive propter illud occupatissimum tempus, seu quia minus abundat victualibus. Tunc quoque beata sanctorum germanorum Joannis et Benigni corpora, quemadmodum ex uno sublata sunt mausoleo, in uno reponunt scrinio, quorum advectio a prioris sepulturæ loco sexto Idus Maii exstitit, et ut erat solemnitas remansit; quia singulare festum persolvere huic sancto præsuli quotannis devotio priorum voluit.

CAPUT IX.

Hic ordo gestorum exposcit ut memor promissi, retexam inventionem sancti Bonifacii martyris. Diruto equidem templo beatæ Dei genitricis ac perpetuæ virginis Mariæ, simulque ædícula beati Martini eidem cohærente, in qua jam dictum est martyrem tumultatum fuisse: necessario loca dudum orationis occupaverant parietinæ hominibus ac bestiis perviæ. Quam suarum reliquiarum negligentiam non ferens spiritus martyris, qui mirabiliter honorabatur in cælis: quadam nocte per visum in habitu militari, sicut est vultus dignitate venerabilis, cuidam juvenulo monacho Tietfrido nuncupato asistit, et indigenarum quidem mediocri sanguine procreato, sed, ut putabatur, bonæ actionis futuro, eumque suo taliter dignatus est alloquio: Admodum ægre foro, quod parietinis premor, pedibus et sordibus hominum pecorumque atteror, conculcor ac infleior; quamobrem quantocius surgens maturato dicere abbati, ut si propriæ vult consulere salutem, provideat quietem corpori meo. Quem frater ille hoc modo percunctatus est: Domine mi, quem te dicam, et ubi habere vis sepulturam? Martyr ad hæc sic intulit: Scias me Bonifacium nominari, gloriosæ legionis Thebæorum martyrum numero et merito sociari; siquidem divina concedente gratia non impar gloriæ collegæ mei Mauriti in cælis servatur et mihi gloria, quos per omnia fecit pares labor et militia, exhortatio sociis titubantibus impensa, et in fide usque ad mortem perseverantia. Post nonnullos vero annos a corporibus commilitonum meorum furtim segregatus, a quibusdam devotis Deo viris ad hunc locum sum delatus atque in oratorio (15) beati Martini terræ commendatus, ubi usque in præsens latuerunt omnes artus mei, excepto capite, quod inter collegarum meorum corpora prior retinuit locus. En tibi cunctarum reliquiarum mearum causam explicui. Tu nunc absque recrastinatione pergens explica hoc ipsum abbati. Nec mora, cum verbis subducitur monacho species martyris, qui ubi evpergefactus est, quia maluit revelationem istam phantasmati ascribere, quam ei aliquatenus fidem accommodare, et super hoc divinitatis misericordiam implorare, distulit sibi imperata perficere; sive pertimescens hypocrisis atque mendacio notari, seu invidiam contrahere suæ parvitati. Quapropter iterato adventantis acerrima increpatione percellitur

(15) Manuscript. Epternac. habet *oratoriolo*.

A martyris. Cur, inquit, commotionis meæ acrimoniam minime perhorrescis; quid denuo ad te venire compellis? scias te igitur luiturum pœnas contemptus et inobedienciæ, priusquam corruptibili careas luce. Hujusmodi vero minis postquam fratrem illum perterruit, omnem superioris visionis ordinem retextuit, et abbati intimare jussit; sed eo seu primitus dissimulante, tertio gloriosus martyr cum dignatus est adire, ejusque vecordiam nimia verborum acerbitate increpare, ac recapitulato primæ et secundæ revelationis oraculo, adjecit continuo: Animadverto duritiam tuæ infidelitatis non posse ad obedientiam flecti, nisi molliatur fomentis alicujus signi. Quocirca surrecturus ad nocturnales hymnos, adi tum altare situm ad caput sancti Hildulphi, supra quod mox inventurus cruciculam cum cambuca ipsius pontificis beati, totius ambiguitatis callum remove a latebris animi. Attamen quoniam tolerabilius tibi erit temporali supplicio subjacere, quam irrevocabiler perpetuæ mancipari gebennæ, hujus neglectus ultionem noveris te subiturum in hac luce; satis enim satis superque pœnarum restat tuæ nimium carnali vitæ, quanto plus si adjiciatur facinus tantum inobedienciæ? Hac perterrefactus juvenis comminatione, expurgiscitur, et fidem jussionis exploraturus, facto signo nocturnarum vigiliarum ecclesiam ingreditur, ubi cum prædicti signi evidentiam cum corporeo hausisset oculo, omni dubietate postposita, abbatem et fratres illuc advocavit adhuc in crepusculo matutino: quibus postquam ostendit præsens signum, cæteræ quoque revelationis patefecit textum. Inde una cum illis ad locum tumbæ martyris properavit, et sicut per revelationem (16) acceperat, eis designavit. Ubi fodientes mausoleum invenerunt decens, quod dum aperuere, fragrantiam suavissimi odoris nares præsentium persensere. In quo tandem juxta visionis fidem reperientes martyris exuvias, in sindone munda involverunt eas, sicque recondentes in scrinio, Begonis cellæ invexere festinato; quia recondendi aptus locus minime suppetebat eis in diruto monasterio. (*Sed incuria successorum faciente, præfata cella sanctos artus permessa est retinere usque ad dominum abbatem Lambertum, qui anno ab Incarnatione Domini millesimo quadragésimo tertio, in sexta feria quæ 11 Nonas Novembris habebatur, re-
D* *venit.*) Frater vero qui toties commonitus tam claræ visioni assensum dare distulit, post aliquot annos præ domo infirmorum stans, repentino accessu paralysis adeo extabuit, ut se invito retrogradum iter ageret, donec per ipsius domus ostium intro corrueret, atque fractis cervicibus exspiraret.

CAPUT X.

Interea dux Fridericus, suæ utilitatis insudans negotiis, castrum cognominatum Barrum construxit in prædio Ecclesiæ Tullensis. Qua de causa Gerardus vir totius sanctitatis præconio efferendus, imperatorem Ottonem majorem adiit, et ei injuriam illa-

(16) Manuscript. Epternac. habet *visionem*.

tam suæ urbi intimavit. A quo dux satisfacere jussus pro pervasione prædii, mutæ vicissitudinis conditione, duas abbatias Medianum monasterium et Galileam, cum aliquot villis patrimonii sui contradidit ei, ut posset ipse pacifice possidere quod præsumperat sibi. Cumque tali pacto denominata loca Tullensi diœcesi cessissent, memoratusque præsul officiales eorum sacramento sibi astrinxisset, ob monumentum ipsiusmodi cessionis secum tulit cambucas (*Id est*, baculos pastorales) beatorum antistitum Hildulphi atque Deodati, specie quidem vilissimas, nec ut hac nostra ætate passim cernitur artificiose cameratas ac politas; sed tamen ad ostensionem sanctæ mortificationis meritique eorum efficacissimas, quibus nihil pompæ adjecerat artium industria, natura sufficiente ad omnia. Has ergo antistes ille devotus postquam metallis pretiosis pariterque reliquiis sanctorum insignivit, in gazophylacio sanctuarii servari præcepit, quod et hactenus sit. Tulit etiam signum nostri cænobii majus et melius, multis sibi quantitate metalli paribus, soni qualitate præstantius; quod acquisiverat abbas Adalbertus. Illud tamen duodecim vix paria boum quiverunt ad oppidum convehere, cum post decessum ipsius pontificis quatuor tantum facillime quiverint reverberare. Etenim quandiu Leuchæ fuit, consueti soni dulcedine caruit: at postquam Deo volente locum recepit suum, pariter et sonum solitum.

CAPUT XI.

Adalbertus qui tunc temporis fungebatur abbatis nomine, cum per aliquot annos strenue, quantum ad hominum pertinet æstimationem, impendisse sollicitudinem sibi commissæ abbatie, incommodo aliquantulæ infirmitatis cœpit laborare; qui vehementer percussus paralyti, postquam nonnullos pœnaliter transegit menses in grabato, sæculo huic aufertur cum luctu magno. Successor ejus in loci regimine exstitit Almanus, ex familia sancti Petri martyris (*In manuscript. Epternac. vox martyris legitur* excellentiore oriundus, corpore elegantissimus, statura procerus, moribus et actu modestus, in eruditione litterarum minus perfectus, in reconstructione abbatie vigilantissimus, juxta mediocritatem sui ingenii in revocando subjectos ad instituta regulæ fervidus. Hic denique eruditionem suorum credens suam, mercede conduxit eis doctorem grammaticæ; quin et volumina artis ejusdem plurima studuit loco conquirere. Hic monasterii fabricam cum omnibus officinis a decessore suo inchoatam, sed maxima ex parte imperfectam, perduxit ad manum supremam. Verum donec fabrica eadem reparatur, corpora reliquiasque sanctorum servavit aula pontificis, juncta tunc claustris officinis: in qua divinitus innumera præstita sunt infirmis beneficia, quæ censui prætereunda brevitatis gratia. Unum tamen non pigeat me referre, quod inter alia ibidem contigit. Energumenus quidam possessoris sui impulsu scelestus faciens, scelestiora dicens, propinquorum obsequio illuc advectus est. Qui cum aliquandiu invitus ante aram

sanctorum teneretur, repente corruens, rotatu horrifico per pavementum agitur. Sed hic rotatus et tormentum captivi liquido astantibus prodebant flagra et torturam latronis maligni, quibus compellebatur egredi. Denique post nimiam rotationem ipso editu quo fuerat intronissus, exire coactus, cum obscenitate vomitus instar vermis bipedalis ab intimis visceribus miseri est projectus. Qui mox ut paululum somni diu negati arripuit, gratias Creatori omnium ac fidelibus ipsius agens, propria incolumis repetiit.

CAPUT XII.

Interea domno pontifice Gerardo ex hujus vitæ ærumnis sublato, ad Tullensis diœcesis pontificatum subrogatus est Stephanus ex Mediomatricæ urbis clero, qui..... oratorium sanctæ Mariæ sua consecravit industria: qua etiam die restituit signum loco olim ablatum a prædecessore suo. Hic vix duobus annis ecclesiam rexit; sed licet apud Bodonis monasterium hominem exuerit, hic tamen sepeliri voluit, quod et contigit. Sepultus autem exstat a dextris altaris semper virginis et matris Domini Mariæ, in mausoleo ex quo dudum levatæ fuerant sanctorum germanorum Joannis et Benigni reliquiæ, pectori ejus crucicula superposita, disticon abbatis Sicconis inscriptum habens ita:

Hic fuit antistes Leucorum Stephanus olim.
Idibus et terna Martis discessit ab arvis.

Super tumulum ejus dum postmodum duos fratres consisterent, et odas missæ decantarent, repente nimius fragor sub pedibus eorum insonuit, qui eos a statu suo super pavementum conquiniscere coegit. Verum an hoc contigerit causa sanctorum mausolei, seu pro reverentia sepulti episcopi, non plane cognitum est mihi. Successor vero ejus in pontificatu exstitit Bertoldus natione Suevus, honestati sæculi præcipue intentus, in constructione novarum atque eminentium fabricarum nulli secundus, insolitis legibus oppressor vulgi et monasteriorum versutus: qui Mediano cænobio irrecuperabilem calamitatem intulisse dignoscitur. Nam præfatus abbas tempore Henrici principis ratus sibi divinitus offerri occasionem repositi prædii *Berheim* ab iniquis diu possessi, suasu supradicti Bertoldi enorme servitium exhibuit imperatori, in cujus impensa coactus est cunctam pene supellectilem et pecuaria abbatie abstrahere; quin etiam omne ornamentum tam a crucibus et candelabris, quam etiam a lecto sancti Hildulphi ac gestatorio sanctarum reliquiarum diripere. Siquidem vir illo bonus et simplex nihili pendebat censum ecclesiæ bonum prodiga manu in tali negotio dispergere, quem sperabat ex redditibus fundi illius multiplicius restitutum iri. Igitur postquam duo pondo auri appendit archariis Gazæ imperatoris, præter præfati impensas serviminis, solemnem traditionem recepit ab eo prædium cum appenditiis suis. Quod cum uno anno pacifice possedisset, Bertoldus episcopus, qui debuerat res ipsius cænobii ab improborum rebus sua auctoritate subducere, pellacia malignitatis suæ non timuit subintroductæ chartæ

atque vafre machinationis conspiratione vindicare : immemor divini iudicii, neglector etiam indicibilis damni quo domus Dei pene annullata fuerat, ob receptionem illius fundi. Hujus tam immanissime crudelitatis cuspide perfossum cor abbatis, aut nullam aut raram diem in hac luce post hæc sine mœrore transegit. Hic post innumera industriæ suæ exercitia, quibus loco sibi credito prodesse curavit, ætate et infirmitate confectus naturæ cessit, ac in basilica beatæ Mariæ sepulturam meruit.

CAPUT XIII.

Successor autem ejus Nardulfus (17) exstiterat quem præfatus abbas a sacri baptismatis fonte suscepit, quemque per diversa loca causa discendi cœnobitalem vitam transmiserat. Hunc cum ipse defungeretur, sermone quo valuit Beroldo episcopo commendavit, atque ut sibi succederet impetravit. Tempore vero prælationis ejus, plurima in loco præfato divinitus ostensa sunt miracula, quibus pravorum retunderetur insolentia, et rectorum confirmaretur benevolentia. Ex his libuit aliqua subnectere quæ interim occurrunt memoriæ. Depositionis festum sancti Patris nostri Hildulphi instabat, et cœmentarii restruendæ maceriei dormitorii operam dabant. Qui cum vellent ob solemnitatis reverentiam opus illud intermittere, obstitit Encibolus præpositus, talia eis inculcando creberrime : Servitium est sancti, quod propter festum ipsius non debet intermitteri, sed magis studiose peragi. (18) Hic monitis machiones [*maçons cœmentarii*] accensi plus solito instabant cæpto operi : at hora refectionis incumbente, cum pariter mensam petentes cibum sumerent, quidquid operis per hebdomadam integram fecerant, repentina ruina terram petiit, et quia sanctus obedientiam quam sacrificium mallet, casus parietis innotuit. Itaque nullus præsumpsit illa die fabricam illam aggredi, in cuius eversione intelligebant quid eis potuisset contingere adversi, si non pepercisset illis misericordia Domini. Sequentis miraculi textus docebit quam pia aure sanctus hic se in veritate invocantibus adsit. Translationis ejus solemnium quod illic populo frequenter accessu aderat, et tam fratrum quam etiam supervenientium usibus apparatus piscium omnino deerat. Dumque præpositus monasterii Marbodius dictus pisces hinc inde præstolando cassa spe delusum se doleret, et missæ solemnia concio monachorum et canonicorum summo studio perageret, publica necessitate cogente, palam omnibus lectum sancti in crypta cum lacrymis infusus adiit, et tacitam precem cum contritione nimia ante venerabile corpus prostratus aliquandiu fudit. Ubi ab oratione surrexit, adfuere extemplo quidam qui dicerent nonnullos Allabroces (19) inesse contiguo flumini :

(17) In manuscript. Epternac. legitur : *Ardufus*. Item apud Joan. a Bayono : unde hic mendum irrepsisse opinamur.

(18) Hic et in sequentibus varia narrantur miracula tempore Hardulphi abbatis patrata.

(19) Legendum patamus *Allobroges*, quo nomine

A quo sub omni agilitate piscatores transcurrentes, mira captura tot et tantos retibus suis continuo cinxere, quod pleno possent non solum die festo, verum etiam per totam septimanam fratribus sufficere.

CAPUT XIV.

Sacratissima depositio ejus cum annuo recursum mortalibus innovaretur, et fratres ante matutinarum synaxim sopore delinerentur, coquinæ ædificium ignis repentinus arripuit : qui quantocius rectorum fastigia petens, ac ex torridis imbricibus nimia incrementa concipiens, per circumposita ædificia totas laxabat habenas. Cumque tanto terrori nemo obvaret, cunctis alto somno depressis, Hermannus custodi ecclesiæ, sicut ipse solitus erat fateri, per visum sanctus astitit, vehementique severitate, quia sic nequam actio illius merebatur, capillos ejus concussit, eique dixit : Ocius surge, nam omnis structura hujus loci nimio devoratur igne. Hoc ille pavore expergefactus surrexit, incendium sicut somno didicerat perspexit, cæteros nimis clamoribus incitavit, et ut igni ædificia tenenti obviam niterentur suggestit : quibus statim id facere conantibus strepitu eorum excitata occurrit cum hydriis rustica manus. Cumque continuata superfusione lympharum variisque argumentis (*id est* artificis) alii maleviticam flammam certarent evincere, adeo erumpebat ex ædificiorum calmine, ut crederetur ex contrario hactenus elemento nutriri magis quam sopiri posse. Summa tandem desperatione circa oppressionem flammarum pariter fracti, nimis et confusis ejulatibus ad sepulcrum confugere sancti, cui cum inter alia et hoc ei lacrymosa vociferatione crebro ingererent : propter quidem ipsorum flagitia locum eundem justis traditum flammis, sed dignaretur ei parcere ob lætitiæ suæ solemnitatis et sanctitatem sui nominis, ac si eis omnipotens pater per merita dilecti sui Hildulphi juxta vocem Ezechielis prophætæ responderet : Non propter vos ego facio, domus Israel, sed propter nomen sanctum meum quod polluistis in gentibus, ut sciant quia ego Dominus (*Ezech. xxxvi, 22*). Nec mora, omnis vis illa incendi in semetipsam recidit, ac celerrimo torpore languescens, cuncta quæ vastabat deseruit, et maleviticis (20) ignis periculum, quod non valebat reprimere adversa natura aquarum, meritis sancti repressit imber lacrymarum.

CAPUT XV.

Cum incolæ depositionis ejusdem festum sacerdotali auctoritate suscepissent celebrandum, sicut in hujusmodi traditionibus contigit, religiosi et honesti assensere solemniter ducendum : bruta et vecors rusticorum multitudo obstinatione solita negligendum, ex quorum numero exstitit apud Cicomandicare voluit auctor pisces *Umbras* dictos, qui simillimi sunt quibusdam piscibus lacuum Allobrogorum propriis. Vide Aldrovand. *De piscib.* lib. v, cap. 51. Forte etiam *Lucios*, vulgò *brochets*.

(20) In Epternac. manuscript. legitur : *Urentis*.

com (21) quidam sensu et censu pauper, nomine Uvalpertus, qui sacerdotalis mandati contemptor effectus, calceamenta sua ipsa die sarciebat attentius. Sed quia si nulla pravos coercerent flagella supernæ animadversionis, putaretur Omnipotens non intendere rebus humanis, subita contractione ita manus colligatæ sunt illius hominis, intra volam inextricabiliter defixis et extra deformiter retortis digitis, ut reatum contemptus et inobedienciæ persolverit. Dum hic vixit, exemplo suæ pœnæ alios terruit a præsumptione prohibiti operis.

CAPUT XVI.

Eadem rursus die quidam Belzo vix duobus stadiis disparatus a monasterio, commanebat in domo quæ illi cesserat jure paterno. Qui ut assolet inter commercia veterum et novarum frugum, defectu compulsus panis, aliquot manipulos novellæ messis desecavit. Verum quia ignem qui posset his supponi in villulæ suæ tugurils minime invenit, alteram villam (22) haud longe positam haud impigre causa foci petiit. Ex qua torrem sumens rediit, sed omne domus suæ ædificium cum ipso siccatorio ultricibus traditum flammis invenit. Quibus celerrime in cinerem cuncta solventibus, miserabilis et stolidus homo damno suo coactus, vel sero discit ecclesiasticis parendum jussionibus.

CAPUT XVII.

Interea apud Oblisiacum quod situm est intra confinium parochiæ Acervallensis (23) consensu Bertoldi antistitis constructa est basilica; quia intolerabile erat ruricolis adire matrem ecclesiam ob singula Christianæ plebis obsequia. Hæc cum ex nomine vel reliquiis beati pontificis Hildulphi fuisset Christo consecrata, accurrit illuc quædam mulier sera viæ longinquitate fessa, animi fide robusta, mediocritatis suæ munere devota; sed quibusdam revisentibus sua, quibusdam vero reficientibus corpus, ibidem post solemnia neminem reperit, atque observata ecclesiæ ostia. Mansionarium ergo accitura, locavit ante januam candelam; sed cum illo ocius repedans perspexit, divinitus accensam vidit. Super hoc aliquandiu admirati pariter intulerunt oratoriolo, ac præfixerunt altari reverenter. Mulier tamen interno delibata gaudio, quibus poterat gratiarum actiones acclamabat Deo, pro fideli verna suo Hildulpho, perfusa genas dulciter prorumpentium lacrymarum rore largo: quem non solum ipsa, sed et tota vicinia per visibile lumen experiebatur Christi confessorem esse lucis invisibilis filium, ac meritis ipsius sibi maximam patere fiduciam in necessitatibus deprecandi Dominum. Quam spem non in cassum concepit animus eorum; nam adeo numerosis locellus idem dsinceps difflamatus est miraculis, adeo nunc usque variarum ægritudinum medetur causis, ut si singulatim possent scriptis mandari, non modicum

A distenderent quantitatem voluminis. Quapropter his prætermisissis, insistamus aliis (24). Decurrente autem ab Incarnatione Domini millesimo decimo quarto anno, multimoda atque veracissima docuit revelatio animæ sanctorum *Lazari et Azæ* quanto in cælestibus relucere merito, quorum exanimis artus neglecti monstrantur in terræ gremio. Cum enim per successionem temporum tam nomina quam sepulcra eorum fuissent prorsus subducta memoriæ superstitem, divinitus reducuntur cognitioni concordatissimis visionibus monachorum, clericorum et utriusque sexus fidelium, non solum vicinorum, verum etiam remotissimorum. Quia etiam vespertino incumbente crepusculo frequenter audiebatur quasi duorum psalmodia, ubi prius sepulta fuerat Aza, in beati Apri scilicet basilica: extra quam in caprifico quæ fenestellæ ejus erat adversa, noctu recubabat lux tanta, ut diceretur illic plura accensa esse luminaria. In basilica etiam omnium apostolorum fuerat arcus in angulo coherentem cancellis versus Boream fundatus, soli receptui venerandorum corporum ex industria præparatus: cujus sinus quia (ob Pannonicam gentem Galliis hostiliter incubantem) parebat instar solidi parietis super sarcophagos obstructus, locus tanti thesauri per annos nonaginta quinque paulatim memoriæ cunctorum est elapsus, ut nihil minus quam alicujus corpus inibi delitescere putaretur. Superposita tamen materia attendebatur plurimum rimosa ac pene collapsa, utpote consurgentis monumenti jugi impulsu concussa. Hanc tandem ut subruerunt, secundum fidem revelationis, in duabus conjunctissimis thecis maximaque diligentia ad id quondam præparatis, reposita sanctorum corpora repererunt. Quorum gratia ubi hymnum *Te Deum laudamus* decantaverunt, ibidem sicut invenerant reliquerunt. Ea autem novitate febres et emigranium diversarumque accessiones infirmitatum multoties sederunt, donec meriti sui notitiam circumcirca ubertim diffuderunt. Recentis enim memoriæ sancti suæ reverentiæ cultum taliter inserunt hominum menti.

CAPUT XVIII.

Moris erat quarundam provinciarum parricidas penitentiali ferro constrictos brachia vel cervices, non ingressum ire fines suorum; sed quaquaversum expetere juvamina sanctorum, donec divinitus resolutum visibile ferrum, indicia dederit invisibile parricidii vinculum resolutum. Quidam itaque talium devenit monasterium, olim ferreis circulis constrictus utrumque brachium: quorum alter in Palona [haud dubie Polonia] deciderat apud reverendum beati martyris Adalberti sepulcrum, istic autem alter per sanctorum quos veneramus meritum. Siquidem illuc adveniens vespero cujusdam Sabbati, devotus interfuit synaxi. Dominica vero die Senonum

lensis, vulgo Azeraille.

(24) In Epternac. manuscript. præsens caput hic dividitur.

(21) Hodie apud sanctum Præjectum vulgo *S' Frey*. Vide Joan. a Bayono lib. xi, cap. 5.

(22) In manuscript. Epternac. legitur *Villulam*.

(23) In manuscript. Epternac. legitur *Acera val-*

ire voluit, sed repente mutata voluntate, a medio jam itinere acceleravit istuc redire. Reperiens autem fratres jam adorsos solemniam majoris missæ, in introitu chori delegit stare: supplici vultu atque inflexo obtutu attendens præfixam imaginem crucifixi Salvatoris, sic quondam effigiatam docta manusculptoris, ut hactenus possit quamvis duras hominum mentes mucrone quodam transpungere compassionis, ac si præ oculis haberent nimium piam mortem adhuc pendentis Redemptoris. Huic ergo peregrinus ille cum gemebundus assisteret, sancto jam recitato Evangelio, circulus ferreus subito crepans, carne concissa ex continuato impactu ferri excreta, tanto impetu dissiliit ab ejus brachio, ut eminens oppositum parietem feriret, validoque tintu adstantes permoveret. Protinus sive novo dolore inveteratæ jam cicatricis, sive subito stupore tanti facti homo pene exanimis factus corruit, atque

A humi protensus super oram chlamydis lacero tunc brachio substratam, plurimum cruoris dimisit. Perstrepunt monachi ad allevationem prostrati, quem sic affectum admirati, circumspectabant exitum rei. Et ecce post aliquantulum sanguine redeunte a præcordiis, summa genarum rubeis inficiuntur notulis. Hinc collapsos artus paulatim subrigens, plene restituitur in gradu suo: Deo gratias pro meritis sanctorum agens, non tantum ex resolutione visibilis vinculi atque diuturni exsili, quantum pro adepta remissione execrabilis parricidii, quam indubitanter se adeptum gaudebat præsentis protestatione facti. Verbo ergo atque evidenti signo postquam abunde adhortatus est accolas revereri et amplecti suorum sanctitatem patronorum, lætus excessit fines eorum. Porro circulus præfatus in testimonium facti sub pedibus crucifixi fuit appensus. Deo gratias.

DE GESTIS EPISCOPORUM ANTISSIODORENSIUM

PARS PRIMA.

(Apud Labb. *Bibliotheca manuscriptorum.*)

CAP. I. — De S. Peregrino.

Sanctum Peregrinum, beati Sixti apostolicæ sedis primatis intercessionibus simul et meritis consecratum episcopum textus passionis ipsius scire cupientibus fideliter edocet. Siquidem Christianitatis religio, quæ, a tempore beati Clementis papæ, per fidelissimos verbi Dei ministros Savinianum videlicet Senonensem pontificem, Dionysium Parisiacensem, Ursicinum Bituricensem, Martialem Lemovicensem, Saturninum Tolosanum, Memmium Catalaunensem, cæterosve per Gallicanas provincias sese diffuderat, paulatim a status sui rectitudine obsolescere coeperat. Quippe quæ tam validis, tamque tyrannicis oppugnabatur incursibus.

Imperator namque Aurelianus erga Dominum cæli profanus cupiens placere diis suis, in tantam rabiem persecutionis circa Christianos exarserat, ut post multorum martyrum agones, quos apud urbem Romam crudeli morte damnaverat, etiam in Gallias ad delendum Christianitatis nomen per semetipsum emergerat. Veniens itaque apud civitatem Senonicensem, quoscunque ibi reperit Christianos simul et beatam Columbam virginem gladio animadverti præcepit. Deinde vero ferocitatis suæ comites ad investigandos Christianos per omnem Galliam misit. Egressi igitur funesti satellites a conspectu imperatoris circumibant urbes, et castella, nec non et latebrosa silvarum. Et ut suorum criminum singuli potirentur effectu, pagos quosque sibi indagandi sollicitudine diviserunt. Tum demum pagus

Autissiodorensis in sortem impiissimi Alexandri sacri lateris protectoris obvenit. Vocabatur eo tempore sacri lateris protector cujus erat officium custodiendi imperatorem, ne ab aliquo quoquomodo vulnerari subito potuisset. Plurimi etenim Christianorum ex diversis civitatibus præceptum Domini sequentes, ubi ait: *Cum vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam*, relinquentes proprias sedes, ad pagum Autissiodorensis se contulerunt, eo quod esset eo tempore ex maxima sui parte nimia silvarum opacus densitate. Quod minime latuit Alexandrum sacri lateris protectorem. Cumque pervenisset ad locum, qui Totiacus vocatur, reperit Priscum virum Christianissimum maxima nobilitate pollentem, multisque et ibidem cohortibus præminentem: qui cum pluribus a Vesuntionensi civitate advenerat, quorum agmina Alexander ferocissimo cursu irrumpens, ait: Quæ vos seditio in hoc loco glomeratim consistere compulit; aut cujus religionis estis vos? Cui sanctissima multitudo respondit: Nos non seditio, sed reverendissima ad hunc devexit religio locum: Christo enim nostrarum libamina precum deferimus congregati, qui dispersionem nostram sanguinis sui effusione redimendo conjunxit. Videns itaque insuperabiles in fide Christi athletas, omnes gladio perimi jussit. Simili modo et sanctos Dei martyres Benignum presbyterum. Andochium, atque Tyrsum, quos ab Ephesina urbe sanctus Polycarpus discipulus beatissimi Joannis apostoli et evangelistæ in Gallias di